

Kaip atpažinti suaugusias amfibijas

Dabas aizsardzības
pārvalde

Interreg

Latvija–Lietuva

Eiropas Reģionālās attīstības fonds

EIROPAS SAVIENĪBA

Parengta gavus Eiropas reģionālās attīstības fonda bendrāji finansavimā projektam „LLI-449 Kurzemēs ir šiaurēs Lietuvas ežeru valdymo bei priežiūros tobulinimas (LIVE LAKE)” pagal 2014–2020 m. INTERREG V-A Latvijas ir Lietuvas bendradarbiavimo per sieną programą. Įgyvendinant projektą, įvairiais tvarkymo darbais buvo padidintas ežerų išteklių naudojimo efektyvumas ir priežiūra, šviečiama visuomenė ir pasakojama apie ežerų ekosistemas.

Bendras projekto finansavimas – 982 000 Eur, iš kurių 85 proc. dengia Europos reģionālās attīstības fonda.

Daugiau apie projektą galite sužinoti:
<https://www.daba.gov.lv/lv/projekts/livelake>

KAS YRA AMFIBIJOS?

Varliagyviai (lot. *Amphibia*) yra seniausi sausumos stuburiniai gyvūnai. Tai šaltakraujai gyvūnai, kurių kūno temperatūra priklauso nuo oro temperatūros. Varliagyvių kūną dengia drėgna oda, turinti daug gleivių, nes dauguma jų kvėpuoja ne tik plaučiais, bet ir visa oda. Pavyzdžiui, valgamosios varlės daugiau nei 50 proc. deguonies gauna kvėpuodamos per odą. Todėl, kad oda neišsausėtų, šie gyvūnai nuolat būna prie vandens. Vanduo nuo varliagyvių kūno nugaruoja, nes jų kūno temperatūra yra 2–3 °C žemesnė už oro temperatūrą.

Kad apsaugotų odą nuo išsausėjimo, saulėtu paros metu rupūžės ir česnakės įsirausia į žemę, o medvarlės slepiasi medžiuose.

BEUODEGIAI VARLIAGYVIAI

Ežerinė
varlė

Latvijoje gyvena 11 rūšių – 5 rūšys varlių, medvarlė. 3 rūšys ruožiū. česnakė ir kūmutė.

UODEGUOTIEJI VARLIAGYVIAI

Skiauterėtasis
tritonas

Latvijoje gyvena 2 rūšys – skiauterėtasis ir paprastasis tritonai.

AMFIBIJŲ VYSTYMASIS

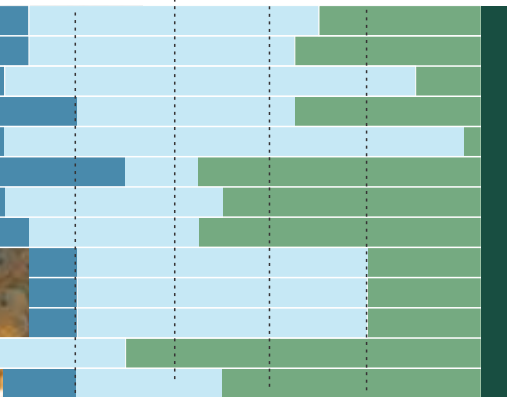
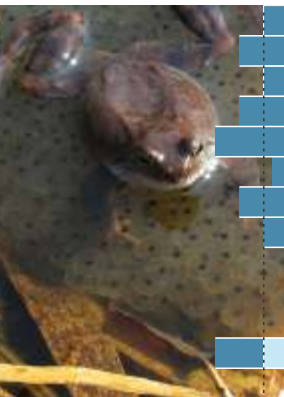
Latvijos klimato sąlygomis varliagyvių gyvenimo ciklas skirstomas į nesiveisimo (vandens) ir veisimosi (sausumos) etapus. Suaugę varliagyviai neršia vandenyje, o išneršę gyvena sausumoje. Priklausomai nuo rūšies, varliagyviai žiemoja sausumoje arba vandenyje. Ilgalaikių stebėjimų duomenimis, Latvijos varliagyviai žiemoja nuo rugsėjo pabaigos arba spalio pradžios. Pastaruosius kelerius metus, tikriausiai dėl klimato kaitos, aktyvių varliagyvių buvo aptikta ir spalio mėnesį.

Tai, kad varliagyviai išsivystė iš senovinių žuvų, įrodo jų pirminis vystymasis

vandenyje. Iš vandenyje išnerštų varlių ir rupūžių ikrelių išsiritą lervos (beuodegių varlių – buožgalviai) maždaug per savaitę, o tritonai – per dvi savaites. Iš pradžių jos primena žuvis ir kvėpuoja kaip žuvis – žiaunomis.

Po 3–4 mėn. įvyksta metamorfozė: žiaunos redukuojasi, iš priekinės žarnos išsivysto plaučiai, persitvarko širdis ir žiauninės kraujagyslės. Liemens gale formuojasi užpakalinių galūnių užuomazgos, išnyksta uodega. Po metamorfozės buožgalvis virsta suaugėliu ir pradeda maitintis gyvuliniu maistu, todėl žarnynas trumpėja.

BALANDIS GEGUŽĖ BIRŽELIS LIEPA RUGPJŪTIS RUGSĖJIS

Skiauterėtasis tritonas
 Paprastasis tritonas
 Kūmutė
 Medvarlė
 Česnakė
 Nendrinė rupūžė
 Paprastoji rupūžė
 Žalioji rupūžė
 Ežerinė varlė
 Kūdrinė varlė
 Valgomoji varlė
 Pievinė varlė
 Smailiasnukė varlė

IKRŲ VYSTYMASIS

KURKULŲ VYSTYMASIS

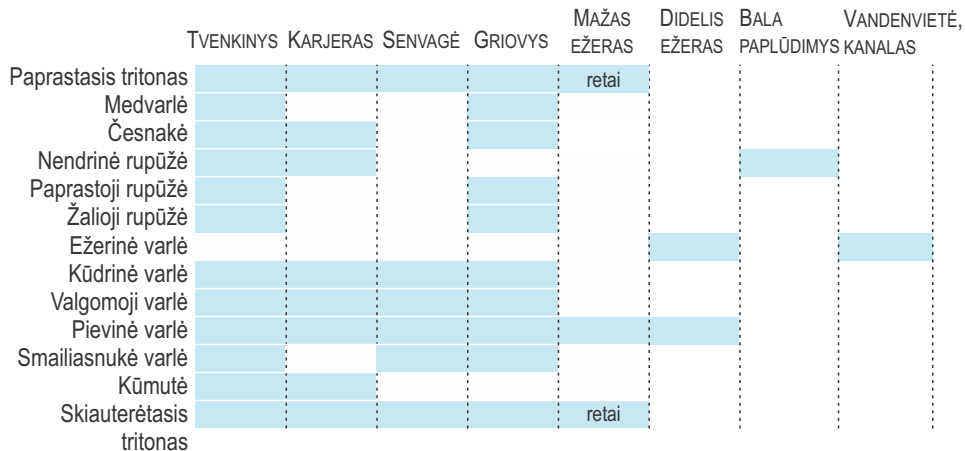

PRADĖDA GYVENTI SAUSUMOJE

PRADĖDA ŽIEMOTI

LATVIJOS VARLIAGYVIŲ BUVEINĒS – GYVENIMO VANDENYJE LAIKOTARPIS

GYVENIMO VANDENYJE LAIKOTARPIS

Suaugę varliagyviai neršia vandenyje, o jaunikliai – vystosi. Pavasarį varliagyviai migruoja iš žiemaviečių į vandens telkinius, kur prasideda jų gyvenimo vandenyje etapas. Šiuo savo gyvenimo laikotarpiu suaugę varliagyviai yra aktyvūs visą parą. Patelės neršia kiaušinėlius, kurių kiekis tarp uodeguotųjų ir beuodegių varliagyvių yra skirtingas. Varlių ikrai sulipę į dideles, netaisyklingos formos kurkulus, rupūžių – ilgus siūlus. Tritonų kiaušinėliai po vieną ar grupelėmis po du ar tris prisitvirtina vandens augalų lapų apačioje.

VARLĖS IKRAI

TRITONO
KIAUŠINĖLIAI

Priklausomai nuo rūšies, varliagyviai nerštui pasirenka tam tikro tipo vandens telkinius. Tam tikromis sąlygomis jie gali neršti ir kitokio tipo vandenyje. Po neršto dauguma varliagyvių pradeda gyventi sausumoje ir tik kūmutė toliau gyvena vandenyje.

GYVENIMO SAUSUMOJE LAIKOTARPIS

Daugumos suaugusių varliagyvių sausumos gyvenimo etapas prasideda išneršus, o jauniklių – praėjus dviem ar trimis mėnesiams. Tik česnakės jaunikliai, pirmaisiais gyvenimo metais palikę vandenį, dažnai iš karto iškeliauja į žiemojimo vietą, nes jų vystymosi laikotarpis ilgesnis.

Gyvendami sausumoje, varliagyviai slepiasi dieną ir suaktyvėja tik sutemus arba lietingomis dienomis. Latvijos varliagyviai sausumoje gyvena labai skirtingose buveinėse.

Jos ne visada yra šalia vandens ir gali būti net palyginti toli nuo neršto vietos. Smailiasnukė varlė, pievinė varlė ir paprastoji rupūžė laikosi toliau nuo vandens, o valgomoji varlė gyvena ir maitinasi prie vandens telkinio.

Oro temperatūrai nukritus žemiau +4 °C, varliagyvių kūno temperatūra nukrenta, sulėtėja visi gyvybiniai procesai, gyvūnai tampa lėti arba visiškai nejudrūs. Dauguma varlių žiemoja vandens telkinio dugne, o tritonai ir rupūžės randa įvairių slėptuvių sausumoje. Informacija apie gyvenimo ir žiemojimo vietas pateikiama konkrečios varliagyvių rūšies aprašyme.

LATVIJOS VARLIAGYVIŪ BUVEINĒS – GYVENIMO SAUSUMOJE LAIKOTARPIS

	MIŠKO PAKRAŠTYS, KRŪMAI	PIEVA, GANYKLOS	GRIOVYS, TVENKINYS	SODAS, PARKAS	KOPOS, KARJERAS	PUŠYNAS	PELKĒ	DIDELĒ AR MAŽA UPĒ IR EŽERAS
Paprastasis tritonas								
Medvarlė		tik pieva						
Česnakė		tik pieva						
Nendrinė rupūžė								
Paprastoji rupūžė								
Žalioji rupūžė	tik krūmai							
Ežerinė varlė								didelis
Kūdrinė varlė								mažos
Valgomoji varlė								mažos
Pievinė varlė								
Smailiasnukė varlė	miškas	tik pieva						
Kūmutė								
Skiauterėtasis tritonas								

PAŽINTIS SU VARLIAGYVIAIS

Prieš eidami į gamtą ieškoti varliagyvių, pirmiausia turėtumėte peržiūrėti skyrius, kuriuose aprašomos vandens ir sausumos buveinės, kurias dažniausiai pasirenka varliagyviai (žr. lenteles 4 ir 7 psl.).

Latvijos varliagyvių vandens ir sausumos buveinių suvestinėje pateikiami kiekvienai rūšiai būdingiausi neršto vandens telkiniai ir buveinės, kurias jie pasirenka po neršto. Taip jums bus lengviau planuoti varliagyvių stebėjimus gamtoje, tačiau buveinė neturėtų būti laikoma pagrindiniu aptiktų rūšių identifikavimo požymiu.

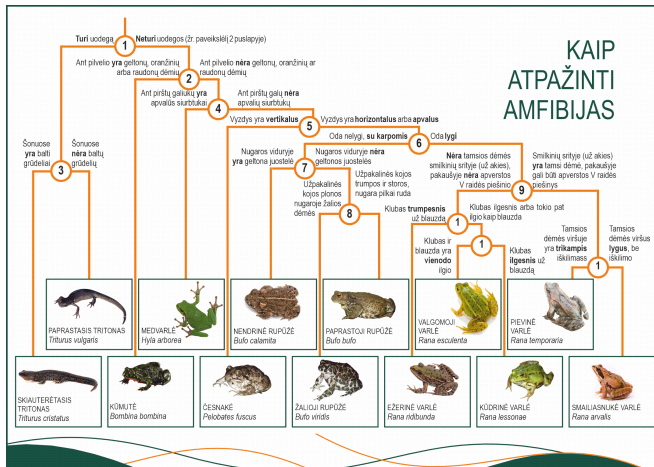
Varliagyviai lengviau pastebimi pavasario migracijos metu, kai jie keliauja į nerštavietes. Neršto metu varliagyviai aktyvūs visą parą, jam pasibaigus: sausu oru tik vakarais ir naktimis, o drėgnu – ir dieną.

KAIP NAUDOTIS ŠIUO VADOVU?

Vadovą sudaro laminuotas vadovas „*Kaip atpažinti amfibijas*“ ir knyga „*Kaip atpažinti suaugusias amfibijas*“. Viskas paruošta darbui gamtoje. Todėl rūšiai identifikuoti naudojami tie požymiai, kurie matomi stebint varliagyvius gamtoje, o ne laboratorinėmis sąlygomis.

Rūšiai nustatyti iš pradžių naudokite „*Kaip atpažinti amfibijas*“, kuris sudarytas taip, kad požymiai nustatomi po vieną, o ne visi iš karto.

Jei laminuoto „*Kaip atpažinti amfibijas*“ nėra, jį galima parsisiųsti nuskenavus šį QR kodą savo išmaniuoju įrenginiu.

Kadangi varliagyviai judrūs, prieš pradedant identifikuoti rūšį rekomenduojama juos nufotografuoti, kad identifikavimo požymis būtų matomas detaliau.

Tik identifikavus rūšį, reikėtų perskaityti vadove pateiktą rūšies aprašymą. Jame yra ne tik būdingi rūšiai, bet ir kiti varliagyvio išvaizdą apibūdinantys požymiai.

Nustatydami varliagyvių rūšį atminkite, kad „*Kaip atpažinti amfibijas*“ pateikiami pagrindiniai ir patikimi rūšies identifikavimo požymiai, o rūšies aprašyme yra požymių, kurie gali skirtis

priklausomai nuo to, kur varliagyvis gyvena.

Žalios spalvos varlės – ežerines, kūdrines ir valgomąsias – sunku atpažinti gamtoje, nes jų kūno spalva labai panaši, o pagrindinis rūšiai identifikuoti skirtas požymis yra klubo ir blauzdos ilgio santykis, labai sunkus įvertinti laukinėje gamtoje. Mokslininkai mano, kad valgomoji varlė susiformavo natūraliai kryžminantis kitoms dviem žalios spalvos varlėms. Todėl nesijaudinkite, jei negalite jų atskirti be specialisto pagalbos.

Kad būtų sunkiau pastebėti, varliagyviai pritaiko savo kūno spalvą prie supančios aplinkos. Taigi kūno spalva yra vienas kintamųjų rūšies požymių. Abiejose nuotraukose pavaizduota pievinė varlė, kuri dažniausiai būna rudos spalvos. Žemiau esančiame paveikslėlyje pavaizduota pievinė varlė, kuri neršdama žaliomis samanomis apaugusiame tvenkinyje tapo žalia.

SKIAUTERĒTASIS TRITONAS

Mokslinis pavadinimas: *Triturus cristatus*

Angļu kalba: crested newt

Latvių kalba: lielais tritons

BUVEINĒS

Miško pakraštys, brūzgynas, pieva, ganykla, parkas ar sodas, šalia kurio yra neršti tinkamas vandens telkinys – tvenkinys, griovys, karjeras ar senvagē, rečiau ežeras be žuvų arba jū yra nedaug.

PAPLITIMAS

Retas ir netolygiai paplitēš visoje Latvijas teritorijoje. Dēl trumpos vasaros Latvija yra rūšies paplitimo arealo riba.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** ir **vasarā** (nuo gegužēs iki liepos vidurio) būna vandenijē, aktīvūs visā parā.
- ❖ **Rudenī** (iki rugsējo pabaigos) būna sausumojē, aktīvūs prieblandoje ir lyjant. Dienā skiauterētasis tritonas tūno slēptuvēse – samanose, graužikū urveliuose, po medžiu šaknīmīs ar akmenīmīs.
- ❖ **Žiemā** būna slēptuvēje sausumojē, rūsyje ar malkinēje.

APSAUGA

Latvijojē ypač saugoma rūšis.

Neršto metu patinai tampa ryškesnių spalvų, užauga nugaros skiauterė dantytu kraštu, kuri ties uodegos pamatu nutrūksta arba pažemėja, o uodegoje vėl paaukštėja.

Suaugę tritonai vandenyje kvėpuoja ir plaučiais, ir oda.

SKIAUTERĖTASIS TRITONAS

Triturus cristatus

✓ Turi uodegą

✓ Ant šonų yra baltų grūdelių

RŪŠIES APRAŠYMAS

Skiauterėtasis tritonas užauga iki 15 cm ilgio. Patelė, kuri yra didesnė, sveria iki 14 g, patinas – iki 11 g. Oda smulkiai grublėta, su baltais grūdeliais – nuodų liaukomis. Nugara juoda arba tamsiai pilka, pilvas oranžinis arba ryškiai geltonas su didelėmis juodomis dėmėmis.

Neršto metu patinai tampa ryškesnių spalvų, užauga nugaros skiauterė dantytu kraštu, kuri ties uodegos pamatu nutrūksta arba pažemėja, o uodegoje vėl paaukštėja. Patelės nugaroje išryškėja gelsva juostelė. Po tuoktuvių šie tritonai gyvena sausumoje, patinams ant nugaros dar galima matyti peleko likučių.

PAPRASTASIS TRITONAS

Mokslinis pavadinimas: *Triturus vulgaris*

Anglų kalba: smooth newt

Latvių kalba: mazais tritons

BUVEINĒS

Miško pakraštys, krūmynai, pieva, ganykla, parkas ar sodas, šalia kurio yra nerštui tinkamas vandens telkinys – tvenkinys, griovys, karjeras ar senvagė, rečiau – ežeras, kuriame žuvų nėra ar yra mažai.

PAPLITIMAS

Plačiai paplitęs ir dažnai aptinkamas Latvijoje.

GYVENA

- ❖ **Pavasarij ir vasarą** (nuo balandžio vidurio iki birželio pabaigos) būna vandenyje, aktyvūs visą parą.
- ❖ **Rudenį** (iki rugsėjo pabaigos) būna sausumoje, aktyvūs prieblandoje ir lyjant. Dieną tritonas tūno slėptuvėje – samanose, graužikų urveliuose, po medžių šaknimis ar akmenimis, kartais namų kiemuose ar malkinėse.
- ❖ **Žiemą** būna slėptuvėje sausumoje (ir rūsyje ar malkinėje).

APSAUGA

Latvijoje ypač saugoma rūšis.

Neršto metu patinai tampa ryškesnių spalvų, užauga nugaros skiauterė dantytu kraštu, o ant užpakalinių kojų pirštų – plėvelės.

PAPRASTASIS TRITONAS

Triturus vulgaris

✓ Turi uodegą

✓ Ant šonų nėra baltų grūdelių

RŪŠIES APRAŠYMAS

Paprastasis tritonas nedidelis: patinėlio kūno ilgis 7–8 cm, svoris – iki 1,6 g, patelės kūno ilgis 8–9,5 cm, sveria 3 g. Oda lygi arba smulkiai grūdėta, spalva priklauso nuo buveinės spalvų. Patinų kūno paviršius rusvai pilkas su juodomis dėmėmis, patelių šviesiai rudas ar rusvai gelsvas. Tuoktuvių metu patinų pilvelis oranžinis.

Tuoktuvių metu patinams ant nugaros išauga didelė skiauterė vingiuotu kraštu, o uodegos apačioje susidaro oranžinės ir mėlynai perlamutrinės spalvos juostos su juodais taškeliais. Patelės uodegos skiauterė šiek tiek padidėja, odos spalva nekinta.

KŪMUTĒ

Mokslinis pavadinimas: *Bombina bombina*

Angļu kalba: fire-bellied toad

Latvių kalba: sarkanvēdera ugunskrupis

BUVEINĒS

Neršti renkasi tvenkinio ar molēto karjero pakraštj, vengia smēlētų vietų. Po neršto gyvena vandenyje tvenkinyje ar griovyje.

PAPLITIMAS

Labai retas. Tik Latvijas pietryčiuose, pasienyje su Lietuva ir Baltarusija.

GYVENA

- ❖ **Pavasari, vasarą ir rudenį** (nuo gegužės pradžios iki rugsėjo vidurio) būna vandenyje, aktyvios šviesiu paros metu.
- ❖ **Žiemą** tūno slēptuvēse sausumoje – graužikų ar kurmių urveliuose, po senų kelmų šaknimis ar rūsyje.

APSAUGA

Latvijoje ypač saugoma rūšis.

Kūmutės vyzdžiai
yra trikampiai.

Neršto
laikotarpiu patinai
skleidžia garsus, panašius į
varpų skambėjimą.

KŪMUTĖ

Bombina bombina

✓ Be uodegos

✓ Geltonos, oranžinės arba raudonos dėmės yra apatinėje kūno dalyje

RŪŠIES APRAŠYMAS

Kūmutė yra iki 4,5 cm ilgio, oda šiurkšti ir karpuota.

Nugara žalsvai pilka arba žalsvai ruda su smulkiomis karpelėmis ir neryškiomis juodomis ar žalsvomis dėmėmis ir baltais taškeliais. Pilvas raudonas arba oranžinis su melsvai juodomis dėmėmis.

Plaukiojamosios plėvės tik ant užpakalinių kojų. Skleisdama balsą pagurklyje išpučia odelę, vyzdžiai trikampiai.

MEDVARLĖ

Mokslinis pavadinimas: *Hyla arborea*

Anglų kalba: common tree frog (hyla)

Latvių kalba: parastā kokvarde

BUVEINĖS

Saulėtas mišrus miškas, krūmynai, miško pakraštys ar pieva prie vandens telkinio.

Neršto metu – nedidelis, užaugęs tvenkinys, bebrų užtvanka.

PAPLITIMAS

Labai reta. Latvijoje buvo išnykusi, tačiau imtasi priemonių ir rūšis atkurta, Liepojos apylinkėse susiformavo stabili populiacija. Lietuvoje reta.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** (nuo balandžio vidurio iki gegužės pabaigos) neršia tvenkiniuose, kurių krantai apaugę krūmais.
- ❖ **Vasarą** dienomis slepiasi po lapais ar žolėje, aktyvi prieblandoje.
- ❖ **Žiemą** (nuo rugsėjo pabaigos) žiemoje urvelyje ar duobutėje, įsiraususi į nukritusius lapus.

APSAUGA

Latvijoje ypač saugoma rūšis.

Su siurbtukais ant
pirštų galiukų laipioja
šakelėmis ir lapais.

Neršto
laikotarpiu patinų
skleidžiami garsai primena
ančių plerpimą.

MEDVARLĖ

Hyla arborea

- ✓ Uodegos **nėra**
- ✓ Apatinėje kūno dalyje **nėra** geltonų, oranžinių ar raudonų dėmių

- ✓ Ant pirštų galiukų **yra** apvalūs siurbtukai

RŪŠIES APRAŠYMAS

Paprastoji medvarlė yra 3,5–5 cm dydžio.

Oda lygi. Patinėlis mažesnis už patelę, neršto metu jo kaklas labai patamsėja.

Nugara ryškiai žalia, labai retai rusva arba auksinė. Pilvelis šviesus, be dėmių. Pirštų galiukuose yra siurbtukai, todėl medvarlė laipioja šakomis ir lapais.

ČESNAKĒ

Mokslinis pavadinimas: *Pelobates fuscus*

Anglų kalba: common spadefoot (garlic toad)

Latvių kalba: brūnais varžkrupis

BUVEINĒS

Neršia smēlētuose tvenkiniuose, grioviuose ar karjeruose, kur visada yra vandens. Po neršto gyvena miško pakraštijje, krūmynuose, pievoje ar sode.

PAPLITIMAS

Reta. Visoje Latvijoje.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** (nuo balandžio vidurio iki gegužės pabaigos) neršia saulėtose vietose smēlētuose tvenkiniuose, grioviuose ar karjeruose maždaug 20–120 cm gylyje.
- ❖ **Vasarą** dienomis slepiasi krūmynuose, pamiškėje, pievoje ar sode, kur įsirausia į žemę, jeigu nėra akmenuota.
- ❖ **Žiemą** (nuo rugsėjo pabaigos) žiemoja graužiko urvelyje ar įsiraususi į žemę iki 2 m gylyje.

APSAUGA

Latvijoje ypač saugoma rūšis.

Ginda
masis išskiria
medžiagą, kuri turi
česnako kvapą.

Į žemę
įsirausia atbula
užpakalinėmis kojomis su
raginėmis ataugomis.
Išsiraususi urvą, priekinėmis
kojomis užsiverčia jo
angą.

ČESNAKĖ

Pelobates fuscus

- ✓ Uodegos **nėra**
- ✓ Apatinėje kūno dalyje **nėra** ryškių geltonų, oranžinių ar raudonų dėmių
- ✓ Ant pirštų galiukų **nėra** apvalių siurbtukų
- ✓ Vyzdžiai **vertikalūs**

RŪŠIES APRAŠYMAS

Rudoji česnakė yra 5–7 cm dydžio. Oda lygi. Nugara šviesiai pilka arba ruda su tamsiomis dėmėmis ir raudonais taškeliais. Vyzdžiai vertikalūs.

Tuoktuvių metu patinų priekinių kojų vidinėje pusėje susidaro tamsiai rudos lytinių organų pūslelės. Jie skleidžia garsus po vandeniu, todėl česnakų neršto giesmė tyli ir primena beldimą. Vadinama česnake, nes atbaidydama ir gindamasi nuo priešų išskiria stiprų česnako kvapą turinčią medžiagą.

NENDRINĒ RUPŪŽĒ

Mokslinis pavadinimas: *Bufo calamita*

Angļu kalba: natterjack (running toad)

Latvių kalba: smilšu krupis

BUVEINĒS

Neršia smēlētuose tvenkiniuose, grioviuose ar karjeruose. Vieninteliai varliagyviai, neršiantys ir pajūrio pelkėse. Po neršto gyvena smēlētuose vietose – karjere, kopose ar pušyne.

PAPLITIMAS

Palyginti reta. Latvijos centrīnėje ir pajūrio dalyje – Kuržemėje ir Vidžemės šiaurinėje dalyje.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** (nuo gegužės pradžios iki birželio vidurio) neršia smēlētuose vietose esančiame tvenkinyje, karjere ar pajūrio pelkėse. Aktyvi visą parą.
- ❖ **Vasarą** gyvena smēlio kopose, pušyne ar smēlio karjere. Aktyvi prieblandoje.
- ❖ **Žiemą** (nuo rugsėjo pabaigos) žiemoja akmenų krūvoje, po nuvirtusiu medžiu ar graužikų urveliuose.

APSAUGA

Latvijoje ypač saugoma rūšis.

Juda
bėgdama. Sausame
smėlyje matyti būdingi
pėdsakai.

Neršto
laikotarpiu patinų
skleidžiami garsai
primena vabzdžių
čirpimą.

NENDRINĖ RUPŪŽĖ

Bufo calamita

- ✓ Uodegos **nėra**
- ✓ Apatinėje kūno dalyje **nėra** ryškių geltonų, oranžinių ar raudonų dėmių
- ✓ Ant pirštų galiukų **nėra** apvalių
- ✓ Vyzdžiai **horizontalūs**

✓ Oda nelygi, **su karpomis**

✓ Per nugaros vidurį eina **geltona linija**

RŪŠIES APRAŠYMAS

Nendrinės rupūžės yra 4,5–5,5 cm ilgio. Jų oda karpuota. Nugaros spalva priklauso nuo buveinės: gali būti pilkai geltona arba žalsvai ruda. Nugaros viduryje yra siaura geltona juostelė. Tai vienas pagrindinių rūšies identifikavimo požymių. Pilvas šviesus, su mažomis, tamsiomis dėmėmis. Akių vyzdžiai horizontalūs.

PAPRASTOJI RUPŪŽĒ

Mokslinis pavadinimas: *Bufo bufo*

Angļu kalba: European toad (comm toad)

Latvių kalba: parastais krupis

BUVEINĒS

Miškas, krūmai, pelkē ar pieva, sodas, daržas. Neršto metu – užaugęs tvenkinys, griovys ar loma.

PAPLITIMAS

Ļoti bieži. Visā Latvijas teritorijā. Labai dažna, visoje Latvijos teritorijoje.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** (nuo balandžio vidurio iki gegužės pradžios) neršia didesniuose tvenkiniuose, nedideliame ežere ar karjere, kur vandens lygis nekinta.
- ❖ **Vasarą** gyvena drėgnose vietose su tankia žole. Suaktyvėja temstant ir naktį, lietingomis dienomis. Saulėtomis dienomis slepiasi po akmenimis, nuvirtusiais medžiais, lapų ir rąstų krūvoje, graužikų urveliuose, ūkiniuose pastatuose.
- ❖ **Žiemą** (nuo rugsėjo pabaigos) žiemoja graužikų urveliuose, rūsiuose ar po pamatais.

APSAUGA

Latvijoje nėra saugoma.

Abie
jose galvos
pusėse yra didelės
paausinės nuodų
liaukos. Karpose ant
kūno taip pat yra
nuodų liaukos.

Juda nedideliais
šuoliukais ar
bėgdama.

PAPRASTOJI RUPŪŽĖ

Bufo bufo

- ✓ **Be** uodegos
- ✓ Geltonos, oranžinės arba raudonos spalvos dėmių **nėra** apatinėje kūno dalyje
- ✓ Pirštų galuose **nėra** apvalių siurbtukų
- ✓ Vyzdžiai **horizontalūs**
- ✓ Oda nelygi, **su karpomis**
- ✓ Nugaros viduriu **neina** geltona juostelė

✓ Nugaros spalva yra pilkai ruda arba žalsvai ruda, užpakalinės kojos trumpos ir storos

RŪŠIES APRAŠYMAS

Paprastoji rupūžė yra nuo 5 iki 7 cm ilgio, bet yra individų iki 15 cm ilgio. Oda karpuota. Nugaros spalva priklauso nuo buveinės: gali būti pilka arba ruda, žalsva ir su neryškiomis dėmėmis. Vyzdžiai horizontalūs. Abiejose galvos pusėse yra didelės paausinės nuodų liaukos. Karpose ant kūno taip pat yra nuodų liaukos, mažesnių yra visose odoje.

ŽALIOJI RUPŪŽĒ

Mokslinis pavadinimas: *Bufo viridis*

Anglų kalba: green toad

Latvių kalba: zaļais krupis

BUVEINĒS

Krūmai, žmonių tvarkoma vieta – pieva, sodas, laukas, kaimo ir miesto vietovės. Neršto metu – tvenkinys, griovys arba loma.

PAPLITIMAS

Palyginti dažna. Visoje Latvijos teritorijoje, išskyrus šiaurinę dalį.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** (nuo gegužės pradžios iki gegužės vidurio) neršia didesniame tvenkinyje su smėlėtais krantais arba karjere. Aktyvi visą parą.
- ❖ **Vasarą** gyvena 2–5 km nuo nerštavietės. Aktyvi prietemoje ir naktį, lietingomis dienomis. Saulėtomis dienomis įsirausia į žemę ar slepiasi po akmenimis ir medžių šakomis, rūsiuose.
- ❖ **Žiemą** (nuo rugsėjo pabaigos) praleidžia graužikų urveliuose arba įsirausia į žemę.

APSAUGA

Latvijoje ypač saugoma rūšis.

Geriau nei
kiti varliagyviai
pakenčia sausrą ir
karštį. Nevengia
žmonių. Aptinkama
dideliuose
miestuose.

ŽALIOJI RUPŪŽĖ

Bufo viridis

- ✓ **Be** uodegos
- ✓ Geltonos, oranžinės arba raudonos spalvos dėmių **nėra** apatinėje kūno dalyje
- ✓ Pirštų galuose **nėra** apvalių siurbtukų
- ✓ Vyzdžiai **horizontalūs**
- ✓ Oda nelygi, **su karpomis**
- ✓ Nugaros viduriu **neina** geltona juostelė

✓ Ant nugaros yra žalios, ryškios dėmės ir mažos raudonos karpos

RŪŠIES APRAŠYMAS

Žalioji rupūžė yra apie 7 cm ilgio. Oda karpuota. Nugara pilka su tamsiai žaliomis dėmėmis ir raudonomis karpomis. Pilvelis – šviesus, paprastai be dėmių. Vyzdžiai horizontalūs. Abiejose galvos pusėse yra didelės paausinės nuodų liaukos, mažesnių yra visose odoje.

EŽERINĒ VARLĒ

Mokslinis pavadinums: *Rana ridibunda*

Angļu kalba: marsh frog

Latvių kalba: ezera varde

BUVEINĒS

Didelis ežeras, vandenvietē, kanālas, upē ar upeliukas, kur vandenijē ar pie kranto gyvena visus metus.

PAPLITĪMAS

Palyginti dažna. Latvijas centrīnējē dalyjē – Dauguvos ir Lielupēs žiočīų zonojē, taip pat šalia esančiuosē ežeruosē.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** (nuo gegužēs vidurio iki gegužēs pabaigos) neršia dideliuose vandens telkiniuose.
- ❖ **Vasarā** gyvena vandenijē ar vandens telkinio krante, aktyvi ir diena, ir prietemojē.
- ❖ **Žiema** praleidžia vandens telkinio dugne.

APSAUGA

Latvijojē nesaugoma rūšis.

Neršti pradeda
gegužės viduryje, kai
vandens temperatūra
pasiekia +15 °C.

EŽERINĖ VARLĖ

Rana ridibunda

- ✓ **Be** uodegos
- ✓ Geltonos, oranžinės arba raudonos spalvos dėmių **nėra** apatinėje kūno dalyje
- ✓ Pirštų galuose **nėra** apvalių siurbtukų
- ✓ Vyzdžiai **apvalūs**
- ✓ Oda **lygi**

- ✓ **Nėra** tamsios dėmės smilkinių srityje (už akies), pakaušyje **nėra** V formos dėmės

✓ Klubas **trumpesnis** už blauzdą

RŪŠIES APRAŠYMAS

Ežerinė varlė yra didelė – kūnas 7–10 cm ilgio, užauga ir iki 17 cm. Oda lygi. Nugara tamsiai žalia ar rusva, dažnai su juodomis dėmėmis ar taškais. Dažnai nuo snukio per nugarą eina išilginė geltona juostelė.

Spalva panaši į kūdrinės ar valgomosios varlės. Patikimiausi atpažinimo požymiai yra patinėlių juodi išoriniai rezonatoriai, taip pat klubo ir blauzdos ilgio santykis.

KŪDRINĒ VARLĒ

Mokslinis pavadinimas: *Rana lessonae*

Angļu kalba: pool frog (little water frog)

Latvių kalba: dīķa varde

BUVEINĒS

Seklus, stovintis ir apaugęs vandens telkinys – nedidelis ežeras ar tvenkinys, sena upė, molio ar žvyro karjeras, griovys. Vandenyje arba šalia jo gyvena visus metus.

PAPLITIMAS

Labai dažnos. Visoje Latvijos teritorijoje.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** (nuo gegužės vidurio iki gegužės pabaigos) neršia sekliame vandenyje.
- ❖ **Vasarą** gyvena vandenyje ar vandens telkinio krante, aktyvi ir dieną, ir prietemoje.
- ❖ **Žiemą** (nuo rugsėjo pabaigos) praleidžia sausumoje, arti vandens – duobėje ar graužikų urveliuose.

APSAUGA

Latvijoje nesaugoma rūšis.

Pabunda iš žiemos miego, kai vandens temperatūra pasiekia +8 °C, o neršti pradeda +15 °C temperatūros vandenyje.

KŪDRINĖ VARLĖ

Rana lessonae

- ✓ **Be** uodegos
- ✓ Geltonos, oranžinės arba raudonos spalvos dėmių **nėra** apatinėje kūno dalyje
- ✓ Pirštų galuose **nėra** apvalių siurbtukų
- ✓ Vyzdžiai **apvalūs**
- ✓ Oda **lygi**
- ✓ **Nėra** tamsios dėmės smilkinių srityje (už akies), pakaušyje **nėra** V formos dėmės

✓ Klubas **ilgesnis** už blauzdą

RŪŠIES APRAŠYMAS

Kūdrinės varlės kūno ilgis 4,5–5,5 cm, kartais net 7 cm. Oda lygi. Nugara ryškiai žalia, rečiau rusva, dažnai su juodomis dėmėmis ar taškeliais. Gali turėti dvi geltonas išilgines juosteles šonuose ir vieną nugaros viduryje. Pilvelis baltas, be dėmių. Spalva panaši į kūdrinės ar valgomosios varlės. Patikimiausi identifikavimo požymiai yra patinų balti išoriniai rezonatoriai, taip pat klubo ir blauzdos ilgio santykis. Klubas ilgesnis už blauzdą.

VALGOMOJI VARLĒ

Mokslinis pavadinimas: *Rana esculenta*

Angļu kalba: edible frog

Latvių kalba: zaļā varde

BUVEINĒS

Mažas ar didelis tvenkinys, karjeras, sena upē ar didelēs upēs ūlanka, kur vandenyje ar krante gyvena ištisus metus.

PAPLITIMAS

Palyginti dažna. Visoje Latvijas teritorijoje.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** (nuo gegužēs pradžios iki gegužēs pabaigos) neršia ūvairiuose stovinčio vandens telkiniuose.
- ❖ **Vasarā** gyvena vandenyje ar krante, aktyvi ir diena, ir prietemoje.
- ❖ **Žiema** (nuo rugsėjo pabaigos) leidžia vandens telkinio dugne ar sausumoje netoli vandens – duobėje ar graužikū urveliuose.

APSAUGA

Latvijoje nesaugoma rūšis.

Rūšis
atsirado natūraliai kryžminantis
kūdrinēms ir valgomosioms varlēms.
Gamtoje sutinkama kartu su viena iš
jū.

VALGOMOJI VARLĖ

Rana esculenta

- ✓ **Be** uodegos
- ✓ Geltonos, oranžinės arba raudonos spalvos dėmių **nėra** apatinėje kūno dalyje
- ✓ Pirštų galuose **nėra** apvalių siurbtukų
- ✓ Vyzdžiai **apvalūs**
- ✓ Oda **lygi**
- ✓ **Nėra** tamsios dėmės smilkinių srityje (už akies), pakaušyje **nėra** V formos dėmės

✓ Klubas **vienodo** ilgio su blauzda

RŪŠIES APRAŠYMAS

Valgomoji varlė nedidelė: užauga iki 6–8 cm ilgio, kartais iki 10 cm. Oda lygi. Nugara ryškiai žalia, rečiau rusva, dažnai su juodomis dėmėmis ar taškeliais. Nugaroje gali turėti geltonas išilgines juosteles. Pilvelis baltas, dažniausiai be dėmių. Spalva panaši į kūdrinės ar valgomosios varlės. Patikimiausi identifikavimo požymiai yra patinų pilki išoriniai rezonatoriai, taip pat klubo ir blauzdos ilgio santykis.

PIEVINĒ VARLĒ

Zinātniskais nosaukums: *Rana temporaria*

Angļu valodā: common frog (grass frog, brown frog)

Lietuviešu valodā: pievinē varle

BUVEINĒS

Aptinkama daugumos, sausumos buveiniņās, taipat ir apgyvendintās vietovēs, išskyrus pelkes su labai rūgštu vandeniu ir užstatytus miestų centrus. Neršia šių buveinių vandens telkiniuose.

PAPLITIMAS

Labai dažna. Visoje Latvijos teritorijoje.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** (nuo balandžio vidurio iki gegužės pradžios) neršia įvairaus tipo vandens telkiniuose su stovinčiu vandeniu, dažniausiai sekiose balose.
- ❖ **Vasarą** gyvena drėgnose vietose. Aktyvi prieblandoje ir tamsoje. Kartais po lietaus ar debesuotu oru aptinkama ir dieną.
- ❖ **Žiemą** leidžia po vandeniu, paprastai tekančio vandens telkiniuose – šaltiniuose, upeliuose, ežeruose ar durpynuose.

APSAUGA

Latvijoje nesaugoma rūšis.

Tai labiausiai paplitusi varlė Latvijoje ir Europoje. Iš žiemos miego pabunda nutirpus sniegui ir jau balandžio mėnesį iškeliauja į nerštavietes.

PIEVINĖ VARLĖ

Rana temporaria

- ✓ **Be** uodegos
- ✓ Geltonos, oranžinės arba raudonos spalvos dėmių **nėra** apatinėje kūno dalyje
- ✓ Pirštų galuose **nėra** apvalių siurbtukų
- ✓ Vyzdžiai **apvalūs**
- ✓ Oda **lygi**

- ✓ Smilkinių srityje (už akies) **yra** tamsi dėmė, pakaušyje gali būti apverstos V raidės piešinys

✓ Tamsi dėmė už akies **turi** trikampį iškilimą

RŪŠIES APRAŠYMAS

Pievinės varlės nedidelės: užauga iki 6–9 cm ilgio. Oda lygi. Nugara rusva, pilka ar kreminė, su tamsiomis dėmėmis ar taškeliais. Pilvelis baltas arba gelsvas, dėmėtas. Spalva priklauso nuo buveinės, todėl patikimiausi identifikavimo požymiai yra tamsi V formos dėmė pakaušyje ir smilkiniuose (už akies) esantis trikampis iškilimas.

SMAILIASNUKĒ VARLĒ

Mokslinis pavadinimas: *Rana arvalis*

Anglų kalba: moor frog

Latvių kalba: purva varde

BUVEINĒS

Atvira sausumos buveinē – pieva ar pelkē, rečiau miškas. Neršia tvenkinyje, senoje upēje ar griovyje.

PAPLITIMAS

Dažna. Visoje Latvijas teritorijojē.

GYVENA

- ❖ **Pavasari** (nuo balandžio pabaigos iki gegužės vidurio) neršia tvenkinyje ar griovyje, karjere ar senoje upėje, aktyvi visą parą.
- ❖ **Vasarą** gyvena drėgnose vietose sausumoje. Aktyvi prietemoje ir tamsoje. Po lietaus ar debesuotomis dienomis aktyvi ir šviesiu paros metu.
- ❖ **Žiemą** praleidžia sausumoje – lapų krūvose, graužikų urveliuose, kartais upelio ar pelkės dumble.

APSAUGA

Latvijoje nesaugoma rūšis.

Sunku atskirti nuo pievinės varlės pagal išvaizdą, bet lengvai pagal garsus, kuriuos skleidžia neršto metu, nes pievinė varlė murkia kaip katė, o pelkinė burbuliuoja kaip puodas.

SMAILIASNUKĖ VARLĖ

Rana arvalis

- ✓ **Be** uodegos
- ✓ Geltonos, oranžinės arba raudonos spalvos dėmių **nėra** apatinėje kūno dalyje
- ✓ Pirštų galuose **nėra** apvalių siurbtukų
- ✓ Vyzdžiai **apvalūs**
- ✓ Oda **lygi**
- ✓ **Yra** tamsi dėmė smilkinių srityje (už akies), pakaušyje gali būti V formos dėmė

✓ Tamsios dėmės už akies paviršius lygus ir **nėra** trikampio iškilimo

RŪŠIES APRAŠYMAS

Smailiasnukės varlės kūnas yra 5–6 cm ilgio. Oda lygi. Nugara rusva, pilka arba kreminė, su tamsiomis dėmėmis ar taškeliais. Pilvas baltas arba gelsvas, be dėmių. Patikimiausi identifikavimo požymiai yra dėmė už akies ir tamsi V formos dėmė pakaušyje. Nuo pievinės varlės skiriasi dėmės forma už akies – ji lygi ir be trikampio iškilimo.

TURINYS

Kas yra varliagyviai?	1
Varliagyvių vystymasis	2
Gyvenimo vandenyje laikotarpis	5
Gyvenimo sausumoje laikotarpis	6
Pažintis su varliagyviais	8
Kaip naudotis šiuo leidiniu?	8
Abėcėlinė rūšių rodyklė	64
Literatūra	65

ABĖCĖLINĖ RŪŠIŲ RODYKLĖ

Česnakė	28
Ežerinė varlė	44
Kūdrinė varlė	48
Kūmutė	20
Nendrinė rupūžė	32
Paprastasis tritonas	16
Paprastoji medvarlė	24
Paprastoji rupūžė	36
Pievinė varlė	56
Skiauterėtasis tritonas	12
Smailiasnukė varlė	60
Valgomoji varlė	52
Žalioji rupūžė	40

LITERATŪRA

Siliņš J., Lamsters V. 1934. Latvijos ropļi ir varliagyviai. Ryga, Valtera un Rapas akciju sabiedrība, 96 l.

Tauriņa E., Ozola E. 1956. Latvijos SSR gyvūnai. II Stuburiniai. LVI, 303 l.

Caune I. 1992. Latvijos varliagyviai ir ropļi. SIA „Gandrs“, 67 l.

Pupiņš M., Pupiņa A. 2011. Latvijos susaugusių varlaigviu rūšu arealų vadovas. Daugpilio universiteto akademinis susivienijimas „Saule“, 76 l.

INTERNETO ŠALTINIAI

Interneto enciklopedija „Latvijas daba“.

Amfibijas. SIA „Gandrs“.

<https://www.latvijasdaba.lv/abinieki/>

Rygos valstybinio zoologijos sodo interneto svetainė.

<https://www.rigazoo.lv/lv/dzivnieki>.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Leidžia: Gamtos apsaugos valdyba

Parengē: draugija „Ūdensaina“

Recenzentas: Dr. biol. A. Poppels

Tekstas: L. Urtanē

Dizainas ir maketas: L. Urtanē

Kompiuterinē grafika: S. Kreidere-Krīgere

Vertimas: SIA Nomen primum

Viršelio nuotrauka: © D. Ūlands

Nuotraukos: © E. Gulbe, A. Poppels, L.

Urtāne, JGade, mikelane45, phototrip,

macropixe, LudekLukac, dusan964, o2beat,

Hintau_Aliaksey, dusan964, Hintau_Aliaksey,

shershavaja, mikelane45, CreativeNature/

Depositphotos

ISBN 978-9934-9166-3-2

Knygos elektroninė versija pateikta Gamtos

apsaugos valdybos svetainėje

www.daba.gov.lv

© Dabas aizsardzības pārvalde

© biedrība „Ūdensaina“

© S. Kreidere-Krīgere, L. Urtāne